

Új fenomén a magyar biztosítási jogban: a biztosítottak közvetlen perelési joga a viszontbiztosítóval szemben a direkt biztosító csődje esetén

Ritka kivételtől eltekintve világszerte tartja magát az a biztosítási jogi premissza, hogy a biztosított és a viszontbiztosító közötti jogviszony hiányában a biztosított nem érvényesíthet közvetlenül igényt a viszontbiztosítóval szemben. A viszontbiztosítási szerződés megteremtette szerződéses jogviszonyban ugyanis a viszontbiztosított (ún. direkt biztosító) és a viszontbiztosító állnak egymással. A viszontbiztosított ügyfele (a biztosított) ezen a szerződéses jogviszonyon kívül álló, harmadik személy. A Biztosítási Törvény kreálta törvényi engedmény folytán, a magyar jog szabályai szerint felszámolt biztosítók egykori ügyfelei, akiknek kockázatait a felszámolt biztosító viszontbiztosította, legújabban közvetlenül és magyar joghatóság alatt perelhetik a (külföldi) viszontbiztosítókat.

1. A kötelem relatív szerkezetének áttörése viszontbiztosításoknál

A XX. század termékfelelősségi törvényhozásait emlegetik úgy, melyek feltörték a kötelem hagyományosan zárt, kétszemélyes relatív szerkezetét, amikor a hibás termék forgalmazóján átugorva, lehetővé tették a gyártóval szembeni közvetlen kárigényt.

Hasonló jogi megoldáshoz folyamadt a közelmúltban a magyar jogalkotó, amikor a felszámolás alá került biztosítók egykori ügyfelei számára közvetlenül peresíthető jogot adott, mégpedig a velük jogviszonyban nem álló viszontbiztosítóval szemben. Ismert biztosítási jogi premissza, hogy jogviszony (*privity of contract*) hiányában a biztosított – akinek kockázatait biztosítója viszontbiztosította – akkor sem érvényesítheti kárigényét a viszontbiztosítóval szemben, ha a vele jogviszonyban álló (direkt) biztosító nem teljesít. Szűk kivételként ismertek ez alól a viszontbiztosítási szerződésekben ritkán használt ún. ”*Cut Through*” klauzulák, melyek a biztosító nem teljesítése esetén lehetővé teszik, hogy a biztosított közvetlenül a viszontbiztosítótól kérjen teljesítést, valahogy így:

CUT THROUGH CLAUSE

It is understood and agreed that in the event of failure of the reassured to pay a recoverable claim under their policy for account of original assured then such original assured shall be entitled to recover claims directly from reinsurers through their brokers only for the proportion subscribed by reinsurers subject to the reinsurance policy terms and conditions and subject to all premiums due as of the date of loss being fully paid.

Ilyen szerződéses kikötés hiányában, a hazai jogban a biztosítottaknak nem volt peresíthető igénye a viszontbiztosítóval szemben, egészen addig, amíg a jogalkotó ki nem egészítette a régi Bit-et annak új 226/E. §-ával, melynek (1) bekezdése úgy rendelkezett (folyamatban lévő felszámolási eljárásokban is alkalmazandó módon), hogy a biztosító felszámolása esetén azok a hitelezők, amelyeknek a biztosítási szerződésből eredő követelését a biztosító viszontbiztosította, az adott viszontbiztosítási szerződés vagy szerződések vonatkozásában megszerzik a felszámolás alatt álló biztosító viszontbiztosítóval szembeni jogait a felszámoló által elismert hitelezői igényük erejéig.

2. A Bit. módosítás alapja: az EuB joghatósági kérdésben hozott döntése

Az elmúlt évtized biztosítókat érintő csődjeinek tapasztalatai alapján a hazai jogalkotó felismerte, hogy a felszámolás alá került biztosító felszámolóját adott esetben számos körülmény hátráltathatja abban, hogy igényt érvényesítsen a felszámolás alá került biztosító egykori viszontbiztosítóival szemben, azok nem fizetése esetén, mely hátrányosan érinti a hitelezőket. Az egyik ilyen tipikus ok a viszontbiztosítási szerződés joghatósági kikötése, mely alapján a felszámolónak külföldi fórum (jellemzően londoni választottbíróóság) előtt kellene költséges jogi eljárásokat indítania.

Márpedig az Európai Unió Bírósága („EuB”) a **C-412/98.** számú **Group Josi Reinsurance Company SA v Universal General Insurance Company** ügyben (egy kanadai viszontbiztosított és egy belga viszontbiztosító perében) megállapította, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló 1968. évi Brüsszeli Egyezménynek („Egyezmény”) a biztosítási szerződésekre megállapított speciális joghatósági szabályai, melyek az Egyezmény főszabályához képest lehetővé teszik a szerződők, biztosítottak és kedvezményezettek számára, hogy ne a biztosító székhelye, hanem saját lakóhelyük szerinti tagállamban pereljenek, viszontbiztosítási szerződések esetében nem alkalmazható. Azaz a viszontbiztosított nem perelhet saját állama bírósága előtt.

E körben az EuB annak tulajdonított jelentőséget, hogy az Egyezmény kivételes szabálya abból indul ki, hogy a biztosítottak a pénzügyileg gyengébb, jogi ügyekben kevésbé tapasztaltabb fél pozíciójában vannak, ezért indokolt lehetővé tenni számukra, hogy a saját lakóhelyük szerinti bíróság előtt perelhessék a külföldi biztosítójukat, adott esetben a biztosítási szerződésük joghatósági kikötése ellenére is.

Az EuB szerint az egyaránt professzionális szereplőnek tekinthető viszontbiztosított és viszontbiztosító viszonyában egyik fél sem tekinthető a másikhoz képest „gyengébb félnek”, ezért egyáltalán nem indokolt a viszontbiztosított pozícióját az Egyezmény alkalmazásában a kötvénytulajdonos biztosítottéhoz hasonlítani, és ezért az Egyezmény biztosítási szerződésekre megállapított különleges joghatósági szabályai a viszontbiztosítási szerződésekre nem alkalmazhatók. Következésként egy viszontbiztosítási szerződésből eredő jogvita esetén a viszontbiztosított (ún. direkt) biztosító – eltérő joghatósági kikötés hiányában – a viszontbiztosítót csak az utóbbi székhelye szerinti tagállamban perelheti.

Hivatkozott ítélete 75. pontjában azonban az EuB leszögezte, hogy

However, as the Commission rightly pointed out, although the rules of special jurisdiction in matters relating to insurance do not refer to disputes between a reinsured and his reinsurer in connection with a reinsurance contract, such as that at issue in the main proceedings, they are, on the other hand, fully applicable where, under the law of a Contracting State, the policy-holder, the insured or the beneficiary of an insurance contract has the option to approach directly any reinsurer of the insurer in order to assert his rights under that contract as against that reinsurer, for example in the case of the bankruptcy or liquidation of the insurer. In such a situation, the plaintiff is in a weak position compared with the professional reinsurer, so that the objective of special protection inherent in Article 7 et seq. of the Convention justifies the application of the special rules which it lays down.

Azaz az EuB aláhúzta, hogy más a helyzet, ha valamely tagállami jogalkotó a kötvénytulajdonos szerződő, a biztosított vagy a kedvezményezett számára olyan jogi

helyzetet teremt – különösen a viszontbiztosított felszámolása esetén -, melyben ezek a személyek jogosultak közvetlen igényérvényesítésre a viszontbiztosítóval szemben. Ilyen esetben ugyanis a felperes a viszontbiztosítóhoz képest már valóban a „gyengébb fél” pozíciójában van, mely az Egyezmény céljának megvalósulása érdekében igazoltá teszi, hogy a viszontbiztosító kivételesen ne a saját székhelye, hanem a felperes lakóhelye szerint tagállamban legyen perelhető.

A Group Josi ügyet előkészítő indítványának 31. pontjában Fennelly főtanácsnok úgy fogalmazott, hogy

Consequently, I am satisfied that reinsurance contracts, i.e. those which create relationships between a reinsured and his reinsurer, do not fall to be considered as ‘matters relating to insurance for the purpose of the Brussels Convention. This conclusion is unaffected by the Commission’s submission that reinsurance should be so considered where the original policy-holder(s) is placed, whether as a result of national legislation or otherwise, in a direct relationship with the reinsurer. In those circumstances, the reinsurer would effectively act as an insurer and would, therefore, be subject to the special jurisdictional rules of section 3 of Title II. In other words, it would, vis-à-vis such a policy-holder, fall to be considered as subrogated to the position of the insurer for the purpose of section 3.

A főtanácsnoki indítvány idézett pontjához fűzött lábjegyzetében Fennelly főtanácsnok utal a Bizottság tárgyaláson tett nyilatkozatára, mely szerint a spanyol jogban ismert az a jogintézmény, mely a biztosító fizetéseképtelensége esetén a biztosítottak számára lehetővé teszi a viszontbiztosítóval szembeni – *subrogation*, tehát törvényi engedmény alapú – közvetlen igényérvényesítést (ld. e körben a biztosítási szerződésekről szóló 1980. évi 50. törvény 78. cikkét).

3. A viszontbiztosított hitelezők privilegizálása: rövid nemzetközi kitekintés

Azon túl, hogy a kontinensen sem előkép nélküli a törvényileg szabályozott „Cut Through” lehetősége, igazi gyakorlata ennek a jogintézménynek angolszász területen, azon belül is Ausztráliában és Új-Zélandon alakult ki.

Az ausztrál *Corporations Act* (2001) 562A szakasza – a főszabály szerinti kielégítési sorrendtől eltérően – *sui generis* kielégítési szabályt állapít meg a felszámolás alá került biztosító viszontbiztosítója által megfizetett pénzüsszegek tekintetében, jelesül úgy rendelkezik, hogy az ilyen kifizetéseket kizárólag a viszontbiztosítási szerződés által fedezett biztosítási szerződések alapján benyújtott hitelezői igények kielégítésére lehet fordítani.

Fontos ugyanakkor rögzíteni, hogy a privilegizált kielégítés szabályán túl az ausztrál jog nem ad közvetlen igényérvényesítési jogot a hitelezőknek a viszontbiztosítókkal szemben.

A gazdag ausztrál esetjogból érdemes idézni az **Amaca Pty Ltd v McGrath** [2012] NSWSC 176 ügyet, melyben a New South Wales-i Legfelsőbb Bíróság a Corporations Act fent hivatkozott 562A szakaszának alkalmazhatósága körében megállapította, hogy nem csak azokat a viszontbiztosítói kifizetéseket kell az eredetileg viszontbiztosított kötvények biztosítottjai között felosztani, amelyeket konkrét kárigények után fizetett a viszontbiztosító, hanem az összes múltbeli és jövőbeli viszontbiztosítói kötelezettség egyösszegű megváltása fejében, ún. *Commutation Agreement* alapján a csődvagyonba befolyt összegeket is, mert az

562A szakasz alkalmazásában ezek a kifizetések is „vizontbiztosítási szerződés alapján teljesített kifizetések”.

Az új-zélandi esetjogból említést érdemel az a precedens (**Ruscoe v Canterbury Policy Holders** [2012] NZLR 438), melyben a *Law Reform Act* (1936) 9. szakasza alapján a bíróság a felszámolás alá került Western Pacific Insurance Ltd. ügyében megállapította, hogy a 2010. és 2011. évi súlyos földrengések okozta károk alapján esedékessé vált 33 millió \$ vizontbiztosítói kifizetést nem minden hitelező között, hanem csak azon kötvénytulajdonosok között kell felosztani, akiknek vagyontbiztosítási szerződését a Western Pacific által kötött, katasztrófa kockázatokat fedező vizontbiztosítási megállapodás fedezett.

4. A Bit. megoldásáról

4.1 *Törvényi engedmény*

A 2016. január 1. napján hatályba lépett Bit. 186. § (1) bekezdése szerint, a biztosító felszámolása esetén azok a hitelezők, amelyeknek a biztosítási szerződésből eredő követelését a biztosító vizontbiztosította, az adott vizontbiztosítási szerződés vagy szerződések vonatkozásában megszerzik a felszámolás alatt álló biztosító vizontbiztosítóval szembeni jogait a felszámoló által elismert hitelezői igényük erejéig. A szakasz (2) bekezdése szerint, az (1) bekezdésben meghatározott hitelező jogszerzése a hitelezői igénye elismert követelésként történő visszaigazolásával következik be, ezt követően a vizontbiztosítóval szembeni jogok az (1) bekezdésben meghatározott hitelezőt és a biztosítót egyetemlegesen illetik meg.

A Bit. konstrukciója tehát klasszikus *cessio legis* tényállást kreált, mely azokat a hitelezőket, akiknek a biztosítási szerződésből eredő követelését a biztosító vizontbiztosította, a vizontbiztosított pozíciójába helyezi, saját – hitelezői igényként elismert – követelésük erejéig. Ez a törvényi engedmény azonban annyiban sajátos, hogy a törvényi átszállás tényállása nem szünteti meg a vizontbiztosított személyében az alanyi jogot, hanem megkettőzi azt: a felszámolás alá került biztosító és egykori biztosítottjai egyetemleges jogosultjaivá válnak a vizontbiztosítási szerződésből eredő – eredetileg csak a direkt biztosítót megillető – követeléseknek.

4.2 *A gyengébb félnek kedvező joghatósági szabály*

A Bit. 186. § (3) bekezdése szerint, az (1) bekezdésben meghatározott hitelező a felszámoló által elismert hitelezői igénye erejéig – a vizontbiztosítási szerződés erre vonatkozó kikötésétől függetlenül – saját lakóhelye (székhelye) szerinti tagállamban is pert indíthat a vizontbiztosítóval szemben.

A Bit. hivatkozott rendelkezése – fölös óvatosságból – megismétli / megerősíti az Egyezményből és a Brüsszel I Rendeletből egyébként is következő joghatósági szabályt, melyet az EuB a fenti Group Josi ítéletében megerősített. Amíg tehát adott esetben a felszámolás alá került biztosító a vizontbiztosítási szerződés joghatósági kikötése, vagy a Brüsszeli joghatósági rezsimek alapján köteles lenne külföldön peresíteni a vizontbiztosítóval szembeni igényeit, addig a törvényi engedményes hitelezők (egykori biztosítottak) saját lakóhelyük / székhelyük szerinti tagállam bírósága előtt perelhetnek.

A vizontbiztosítási szerződésben alkalmazandó jogként kikötött jogot a Bit. szabályozása természetesen nem írja felül. Ez azt is jelenti, hogy a magyar jogszabályi rendelkezések

alapján felszámolt, hazai székhelyű biztosító egykori szerződője, biztosítottja, kedvezményezettje adott esetben magyar bíróság előtt, külföldi jog alkalmazása mellett perelheti a felszámolt biztosító viszontbiztosítóját, feltéve, hogy elismert hitelezői igényel rendelkezik.

4.3 *Perbizomány*

A Bit. 186. § (4) bekezdése szerint, ha a felszámolás alatt álló biztosító felszámolója kéri, az (1) bekezdésben meghatározott hitelező a biztosító igényét is köteles érvényesíteni a viszontbiztosítóval szemben, az igény érvényesítését azonban az ezzel kapcsolatos költségek felszámoló általi megelőlegezésétől teheti függővé. A szakasz (5) bekezdése szerint, a per eredményeként befolyt összegből először az (1) bekezdésben meghatározott – a viszontbiztosítóval szemben az adott pert indító – hitelező igényét kell kielégíteni.

A hivatkozott rendelkezés megfelel a régi Ptk. vagyonszámításokra irányadó 558. §-a szerinti perbizományszerű jogintézménynek, melynek értelmében a viszontbiztosítóval szemben hazai fórum előtt pert indító hitelező (egykori biztosított) egyszersmind a felszámolt biztosító igényét is érvényesíteni köteles a perben. Az így befolyó összegből pedig az egykori biztosítottnak van kielégítési elsőbbsége.

4.4 *A peren kívül teljesített viszontbiztosítói kifizetések sorsa*

A Bit. 186. § (6) bekezdése szerint, ha a viszontbiztosítási szerződés alapján a viszontbiztosító teljesít, a felszámolás alatt álló biztosítóhoz befolyó összegek külön kezelendők, és azok kizárólag az adott viszontbiztosítással fedezett biztosítási szerződések alapján fennálló kötelezettségek teljesítésére használhatók fel.

A Bit. hivatkozott rendelkezései közül eddig egyedül a fenti (6) bekezdést alkalmazták a gyakorlatban, mégpedig az AIM Általános Biztosító Zrt. fa. felszámolási eljárásában. A gyakorlati alkalmazás során azt a helyeselhető tartalmat tulajdonította a felszámoló a fenti bekezdésnek, hogy a (6) bekezdés főszabályként mondja ki, hogy az egykor viszontbiztosított ügyfelek hitelezői igényei minden körülmények között privilegizáltak, azaz akkor is, ha per eredményeként fizet a viszontbiztosító és akkor is, ha önként teljesít. A viszontbiztosító kifizetései tehát csak a viszontbiztosítási szerződés által eredetileg fedezett ügyfelek igényeinek kielégítésére használhatók fel, a felszámolt biztosító többi hitelezője abból nem részesülhet.

Csak remélni lehet, hogy a világviszonylatban is ritkaságszámba menő új magyar szabályokat ritkán kell majd alkalmazni.